

=====
Seria: Profesorki Super-Babki
Nr odcinka: 105

Anna Pawełczyńska

– życie na dziesięć życiorysów

Anna Pawełczyńska: Dary losu. Wydawnictwo LTW,
Łomianki, 2013.

Motto:

Cierpienia fizyczne, moralne czy duchowe, jak choroba, plaga głodu, wojna, niesprawiedliwość, samotność, brak sensu życia, kruchość ludzkiego istnienia, bolesne doświadczenie grzechu, pokorna nieobecność Boga są dla wierzącego doświadczeniem oczyszczającym, które można nazwać nocą wiary.

Autor: Jan Paweł II¹

W Wikipedii możemy przeczytać: <<**Anna Pawełczyńska** (ur. 20 kwietnia 1922, zm. 21 czerwca 2014) – polska socjolożka kultury, profesor nauk humanistycznych. W czasie II wojny światowej w Armii Krajowej. Była więziona w Auschwitz-Birkenau.>> A zatem za rok będzie setna rocznica Jej urodzin. Tytuł omawianej autobiografii to „Dary losu” – przeżyła piekło obozu, uratowała się od śmierci w okresie wczesnej młodości – a jednak pisze słowo „dary”. W chwili wybuchu II wojny światowej miała dopiero 17 lat.

¹ Ona jednak nie opuściła tej nocy – jak pisze utraciła wiarę.

=====

Książkę wydało wydawnictwo niszowe w starym stylu: ma twarde okładki, jest zszywana, papier jest biały. Wszystkie ilustracje pochodzą z archiwum Autorki (przetrzywały w domu rodzinnym). Na odwrocie strony tytułowej opisano iż prawa autorskie dzielą Autorka oraz Wydawnictwo.

Format publikacji jest lekko mniejszy od małego zeszytu szkolnego, są 392 strony. Na przedniej okładce jest kolorowe zdjęcie Bohaterki, a w treści wyłącznie czarno-białe ilustracje. Na wspomnianym zdjęciu Bohaterka (w ostatnim okresie życia) otoczona jest kwiatami: mały wazon na ławie, duży wazon na stoliku przyściennym oraz tuż obok Niej wielki kosz z kwiatami, a na ramionach ma wielką czarną chustę typu góralskiego z kwiatami. Wszystkie kwiaty są w odcieniach czerwieni. Z niewidocznego okna pada na Nią snop światła. Na tylnej stronie okładki jest notka biograficzna oraz cytaty z Jej wypowiedzi, który to stał się inspiracją do tytułu tegoż eseju. Kolejne strony numerowane są w nagłówku, gdzie dodatkowo dopisywany jest po lewej tytuł książki, a na każdej stronie 'po prawej' mamy numer oraz tytuł bieżącego rozdziału. Zdjęć jest kilkadziesiąt: rodzinne, dokumentów, znajomych, współpracowników, z wyjazdów służbowych. Sprawy odnoszące się do pobytu we więzieniu i obozie są relatywnie krótko opisane – zresztą i tak nie można ich czytać bez przerażenia. W tej publikacji Autorka pisze dalej o swojej drodze naukowej oraz mistrzach!!

Cytat ze strony 19: „Strach poniża. Jest niehonorowy. Nie należy poddawać się panicznym lękom [...] o tym wiedzieliśmy już w dzieciństwie”. Młodzieńcze lata to jakby raj na ziemi, nowopowstała Polska, kochająca się rodzina, dwie młodsze siostry Wanda i Teresa. Strona 25 – pierwsze zdjęcie po ślubie rodziców – Latyczów², rok 1919. Ale z dziećmi mieszkali już w Pruszkowie w okolicach Warszawy. Ale cały dom żył Podolem, rodzina była wielopokoleniowa, babcia ciągle opowiadała o dawnych czasach (str. 23), o życiu na kresach, na Podolu. Dziadek jednak umiał żartować na temat utraconych dóbr, włączył się w działania Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej „tu i teraz”. Ci dziadkowie - Ewelina i Konstanty Ruszczyrowie otwarci byli na wszelki nowości m.in. radio – zdjęcie na stronie 31 jest przegenialne, wykonano je **1-go marca 1927**

² <https://pl.wikipedia.org/wiki/Latycz%C3%B3w>; o miejscowości Latyczów (obecnie Ukraina).

=====

roku, obok biurka z radiem siedzi czworo małych dzieci każde w swoich słuchawkach, słuchawki wyglądają jak te dzisiejsze najwyższej klasy!!! Ze wszystkich zdjęć „biją w oczy” miłość do dzieci oraz radosne, dumne miny dzieci. Strona 35: Anna z siostrą Wandą są w identycznych kurtkach, w szkolnych beretach na głowie, obie mają fikuśne broszki, siostra Wanda ma na bluzie przypinkę metalową orła (godło Polski), a Anna pieska – gdyż od dzieciństwa (jak pisze) pasjonowała się zwierzętami. Na 36 dwa oddzielne zdjęcia z I komunii św. Jej oraz Wandy. Należały do harcerstwa. Ojciec prowadził „sklepy z odzieżą i **materiałami bławatnymi**”³, co dawało świetne przychody. Ale, ale zbliżały się złe czasy. Zdjęcia str. 48-49-50-51: wycieczka gimnazjalna statkiem z Sandomierza do Warszawy, obozy harcerskie w Zagnańsku⁴. Dalej zdjęcia z ostatnich przedwojennych, rodzinnych wakacji nad Bugiem (w tym na kajaku z siostrą Wandą).

Część druga ma tytuł: „Burzenie mojego świata”. Ojciec osadzony został w oflagu „559/XVIIIIC” – taki adres widnieje na zachowanym jego liście. W 1942 roku Ona rozpoczęła tajne studia – prawo i dziennikarstwo – wykładali Bogdan Suchodolski⁵, Jaxa-Bykowski⁶ i inni. Zaczęła też działać w organizacjach patriotycznych, zatem nielegalnych w świetle niemieckich zasad. Aresztowanie – choć pierwszym razem Jej się udało, będąc drobnym gestem ostrzeżona przez kolegę. Więziona na Pawiaku w Warszawie. Potem, zesłanie do Hitlerowskiego Obozu Zagłady Auschwitz. W 1944 roku została „przeniesiona” do innego obozu w Dreźnie, gdzie warunki mieszkaniowe były korzystniejsze, pracowała przymusowo w fabryce zabawek – mimo wojny taka działała. Okresowo nie miała żadnego nadzoru nad stanowiskiem pracy, zadane normy

³ SŁOWO ZUPEŁNIE ZAPOMNIANE, TAK JAK I ZBITKA: Arcta **Słownik** ilustrowany **języka polskiego/Bławatny**. **Bławatny**, przym. od Bławat; **towary bławatne** = tkaniny, służące na ubrania różnokolorowe; sklep **bławatny** = mieszczący w sobie różnorodne różnokolorowe tkaniny (materiały na ubrania); kolor **bławatny** = modry, niebieski, błękitny, lazurowy.

⁴ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Zagna%C5%84sk>; w Wikipedii o miejscowości w pobliżu Kielc. Jest stacja linii kolejowej Warszawa – Kraków, zapewne przybyli właśnie pociągiem.

⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Bogdan_Suchodolski; o profesorze.

⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwik_Jaxa-Bykowski; o profesorze z podziemnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich!!!! – wierzyli, że wojnę wygrają i ziemię zachodnie wrócą do Polski.

musiała bezwzględnie wykonać, ale – jak sama pisze – wszystko było lżejsze niż straszliwym Auschwitz. Przeżyła straszne bombardowania Drezna przez Aliantów w dniach 13-14⁷ lutego 1945 roku, podawana liczba zabitych waha się od kilkunastu 50 tys. mieszkańców, ale i uciekinierów z Dolnego Śląska, w tym z Wrocławia. Więźniarki miały szczęście. Potem nastąpiła ewakuacja więźniarek do wsi Thuersdorf położonej w pobliżu miasteczka Koenigstein ze słynną twierdzą. Tu stała się rzecz niewiarygodna, wyzwolenie spod władzy Hitlerowskich dokonało się dzięki oddziałowi wojska polskiego (II Armii WP). Ze wzruszeniem opisuje wielkie wspólne spotkanie oswobodzonych oraz oswobodzicieli – także z innych armii. Co ciekawe nasza Bohaterka przyłączyła się do samozwańczej grupy (wyzwolonych wszelkich rodzajów i jednego oficera) udzielającej pomocy oswobodzonym wszelkich narodowości. Działali w zarekwirowanym hotelu w Koenigstein. Czekali no możliwość ewakuacji kolejną; - w tzw. międzyczasie - gotowali potrawy, przygotowywali paczki z ubraniami i żywnością. Wreszcie zjawiała się pociąg, rusza w kierunku Polski, ale tory były uszkodzone na terenie Niemiec i ostatni odcinek do Goerlitz musieli iść piechotą. Już była formalna granica. Unikając rejestracji, z koleżankami ukryły się ciężarówce do Poznania... W końcu wróciła do rodzinnego Pruszkowa. Rodzina przeżyła, ojciec wrócił z oflagu.

Opisy scen z więzienia, obozu i pracy przymusowej każdy może przeczytać sam. Są makabryczne. Ostatnio w TV przypomniano teatr telewizji: proces Rudolfa Hoessa – naczelnika obozów w Auschwitz. W teatrze aktorzy odgrywali więźniów świadków, choć występowali także byli więźniowie, którzy przeżyli...

Nigdy nie miała rodziny. Są zdjęcia z kolegami z konspiracji. Zamieszcza legitymacyjne jednego z nich. Zginął niestety w marszu śmierci z Auschwitz, gdyby przeżył może ich losy potoczyłby się inaczej...

Po wojnie, nowe życie. Zaczęła znowu studiować. Mistrzem został Profesor Stanisław Ossowski⁸. Zaczęła też działać w organizacjach intelektualistów, które były na granicy akceptacji przez nową komunistyczną władzę

⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Bombardowanie_Drezna; bombardowanie Drezna.

⁸ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Ossowski_\(sociolog\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Ossowski_(sociolog)); o profesorze,

=====

w Polsce Ludowej, mimo iż były to środowiska ateistyczne oraz lewicowe. W grupie byli m.in. Leszek Kołakowski, Władysław Tatarkiewicz, czy Jan Strzelecki – który zginął w niewyjaśnionych okolicznościach.

Skończyła studia, obroniła doktorat. Pracowała w prestiżowej grupie badawczej socjologów. Zapewne część badań była na zlecenie władz komunistycznych i były tajna. Ówczesni władcy chcieli znać nastroje społeczne.

Esej to esej – jak zwykle książka nie jest streszczana, esej ma zachęcić do poklikania na proponowane linki, a przede wszystkim, aby sięgnąć po oryginał. Część V publikacji zatytułowana jest „Profile i Sylwetki”. Tu opisana jest cała grupa Jej znajomych np. Joanna i Andrzej Munk (słynny filmowiec), Jerzy Zawiejski („katolicki działacz polityczny”), Klemens Szaniawski, Andrzej Malewski, Stefan Nowak, Jerzy Jasiński oraz Jan Olszewki, a także wielu innych. Zatem była to ówczesna elita intelektualna, ale nie koniecznie działacze wiodącej PZPR, czasem wręcz odwrotnie – umiarkowana opozycja, taka jaka mogła być w latach 50-tych i 60-tych. Rozdział VI to „My w trybach historii”, a VII „W dorzeczcu bzdury”... Książkę częściowo można uznać dla „koneserów”, może dla ludzi po 50-tce, którzy pamiętają czasy socjalizmu? Z kolei młodzi czytelnicy – mają okazję podjąć próbę zrozumienia historii najnowszej, co jest dla nich tak niewyobrażalnie trudne. Wydaje się, że wielu zupełnie nic nie rozumie.

Strona 275 oraz 276 – zdjęcia podpisane „Moje mieszkanie, radio, łóżko ...” itd. Zatem nasza Bohaterka osiągnęła pewną małą stabilizację – dorobiła się własnego M2 lub M3. Pracowała w OBOP, czyli Ośrodku Badania Opinii Publicznej. Dziś mamy około kilkanaście sondażowni, ujawniają się przed wyborami, czasami zadziwiająco różniąc się w przewidywanych procentach dla wybranych partii lub osób. Eseista napisał doktorat z rozbudowaną częścią analiz statystyczną wyników, potem w IMN w Gliwicach napisał pakiet programów do analiz statystycznych rezultatów badań naukowych, laboratoryjnych. Przy okazji dowiedział się, że tajemnica sondaży tkwi w równomierności poboru respondentów do badania, o ile chce się je uczciwie wykonać. Gdy zrobi się

=====

je w Leningradzie, Warszawie, Krakowie czy Poznaniu – to będą one inne niż w całej Polsce.

Dalej mamy zdjęcia z obozów naukowych, wycieczek oraz konferencji naukowych – w tym Moskwa (zdaje się, że na Kremlu), Algier i w końcu Kazimierz Dolny. Ciekawą inicjatywą był rejs statkiem handlowym PLO do portów śródziemnomorskich w krajach arabskich (tam i z powrotem). Wypływali ze Szczecina, przepływali przez Kanał La Manche, Zatokę Biskajską, wzdłuż wybrzeża Portugalii, obok Gibraltaru. Frachtowiec „Podhale” dotarł do Safi. Turyści mogli zwiedzać miasto, a statek został przeładowany. Wszyscy szczęśliwie wrócili do Polski.

Co daje sukces w życiu? Jak pisze Bohaterka, a streszcza eseista: wychowanie w rodzinie, w harcerstwie, w organizacjach. Znała język niemiecki mogąc tłumaczyć polecenia hitlerowców dla grupy więźniów. Znajomość języków obcych jest nieoceniona – oby nie była sprawdzana w okolicznościach takich jak w Jej życiu.... Znalezienie przyjaciół, mieć wybitnego szefa i/lub opiekuna naukowego. Mieć grupę wybitnych współpracowników, pracowitych studentów. Może do tego trochę szczęścia, ale i tak szczęściu trzeba pomagać. Ona po wojnie przez pewien czas miała zakłócenia psychiki po więzieniach i obozach, ale w końcu zupełnie je przełamała. Wydaje się, że w końcowych wersach tej publikacji uważa swoje życie za spełnione – ostatnia data w książce to kwiecień 2012, a dzieło wydano drukiem w 2013, czyli Bohaterka zmarła zaledwie rok później. Ostatnie zamieszczone zdjęcie to: z krewnymi – siostrzenicą i jej kilkunastoletnim synem.

Strony 380-381 – z uroczystości przyznania Jej Krzyża Komandorskiego z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Na stronie 381 zdjęcie przedstawia naszą Bohaterkę już po powrocie do mieszkania, odznaczenia ma nadal przypięte do uroczystego stroju.

Na stronie 382 zdjęcia z uroczystości Jej 80-lecia w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN (Pałac Staszica 30 maja 2012 roku) – to pewna, trochę niezbyt popularna idea, aby świętować Jubileusze wybitnych naukowców.

=====

Autorka autobiografii nie omawia swojej twórczości naukowej, może wydaje się to mniej atrakcyjne? Eseista poleca wyklikanie Jej dzieł poprzez wpisanie imienia i nazwiska do wyszukiwarki „scholagoogle.com”. Ukaże się wtedy zakres Jej prac, napisała kilkanaście książek. Przeprowadziła setki, tysiące badań socjologicznych. Dziś nawet nie wiemy, nie zdajemy sobie sprawy, że „on-line” jesteśmy ciągle w grupie badawczej. Wielkie platformy medialne profilują każdego użytkownika - odbiorcę wszelkich usług sieciowych. Zatem Jej dziedzina jest w rozkwicie... ale rozwijana w tajemnicy na zlecenie demiurgów sieci – wielkich sterowniczych.

Jak zwykle – w odniesieniu do prawie wszystkich Bohatek serii – nie jest znana.

Mimo tego - warto przeczytać – obejmuje wiele wątków: II-gą Rzeczpospolitą, okupację, okres socjalistycznej Polska, a także dotyczy takich dziedzin/spraw jak rodzina, znajomi, współpracownicy, czy z kolei organizacje, działanie dla innych, czy cechy charakteru...

Polecam kolejną książkę w serii.

LINKI I PUBLIKACJE

1. PAWEŁCZYŃSKA, Anna. *Values and violence in Auschwitz: A sociological analysis*. University of California Press, 1979.
2. PAWEŁCZYŃSKA, Anna. *Wartości a przemoc: zarys socjologicznej problematyki Oświęcimia*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 1995.
3. Pawełczyńska, Anna. *Koniec kresowego świata*. Wydawnictwo Polihymnia, 2012.
4. PAWEŁCZYŃSKA, Anna. Fenomen polskiej inteligencji. *Arcana: kultura, historia, polityka*, 2007, 77 (5).

//przez scholargoogle można wyklikać wiele wiele innych Jej prac naukowych

Wspomnienia o Bohaterce – do zgrania w sieci

5. BOCZYŃSKI, Tomasz; PRZYGODZKI, Jacek Ryszard. ANNA PAWEŁCZYŃSKA. Przegląd Pruszkowski nr 1, 89-97, 2015.
6. TARKOWSKA, Elżbieta. Wspomnienie o Annie Pawełczyńskiej (20 IV 1922–21 VI 2014). *Kultura i Społeczeństwo*, 2014, 147-149.

ZDJĘCIA przy okazji

Obóz hitlerowski Auschwitz⁹

⁹ Nawa obozu według WIKIPEDII: **Konzentrationslager Auschwitz**, w szczególności **KL Auschwitz I (Stammlager)**, **KL Birkenau (Auschwitz II)** i **KL Monowitz (Auschwitz III)** – zespół [niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych^{\[1\]}](#) i [obozu zagłady](#), działający w latach 1940–1945 w [Oświęcimiu](#) ([niem. *Auschwitz*](#)) i pobliskich miejscowościach.

Zdjęcia wykonał: Stan Zawiślak

DODATEK SPECJALNY

Notka o książce:

BÓG I AUSCHWITZ. O Edycie Stein¹⁰. Wizycie Papieża Benedykta XVI i o Bogu w mrokach dziejów.

Pod redakcją: Manfreda Deselaersa¹¹, ks. Leszka Łysienia i ks. Jana Nowaka,
Wydawnictwo UMUM. Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu. Kraków 2007.

Książka była omawiana przez Redaktorów na spotkaniu w Książnicy Beskidzkiej. Tam też była kupiona przez eseistę. Książka ma 270 stron. Wypowiada kilka wybitnych osób znanych z mediów mniej lub bardziej. Pada tyle słów, ale oczywiście nie padano wyjaśnienia jak to wszystko pojąć... W ostatnim miesiącu jeden z kanałów historycznych odtworzył teatr telewizji – proces komendanta obozu Hoessa, skazanego w końcu na karę śmierci, którą wykonano na terenie obozu. Można było nie wytrzymać nawet słuchania i oglądania.

Można próbować zgłębić te mroczne dzieje. Bohaterka tego odcinaka - cudem się uratowała. Została na szczęście dla niej przeniesiona do Saksonii jako robotnica przymusowa. Podobno było ich ok. 5 milionów, skoro Niemcy byli w armii, policji i wszelkich organach terroru oraz nadzoru.

¹⁰ Odcinek 13 naszej serii.

¹¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Manfred_Deselaers; w Wikipedii informacja o Redaktorze.

1997: doktorat *Und Sie hatten nie Gewissensbisse. Die Biografie von Rudolf Höß, Kommandant von Auschwitz, und die Frage nach seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen* (St. Benno/ Verlag, wydanie drugie w 2001)

1999: doktorat w tłumaczeniu polskim *Bóg a Zło* (WAM, Kraków, [ISBN 83-7097-461-9](https://www.wam.pl/isbn/83-7097-461-9))